

Utskrift 12

Det tolfte numret av Utskrift är en vänbok till arkeologen, tecknaren och humanisten Lennart Lundborg, som fyller 80 år i år. Bokens titel är hämtad från en vägs skylt som återfinns i en av Lennarts serieteckningar. Enligt konstnären själv godkändes skylten aldrig av Vägverket!

KULTURMILJÖ
HALLAND

Kulturmiljö Halland
Bastionsgatan 3, 302 43 Halmstad
035-19 26 00 kansli@kulturmiljohalland.se

ISBN 91-85720-48-8
ISSN-1102-7290

UTSKRIFT 12

HATT AV FÖR FORNMINNE

Stiftelsen Hallands Länsmuseum Kulturmiljö Halland

LENNART LUNDBORG

80 år

Utskrift 12

Hatt av för fornminne

LENNART LUNDBORG 80 ÅR

Redaktör:
Erik Rosengren

UTSKRIFT GES UT AV STIFTELSEN HALLANDS LÄNSMUSEER, KULTURMILJÖ HALLAND.

DETTA ÄR NR 12 I EN LÖPANDE SERIE.

REDAKTÖR: ERIK ROSENGREN.

BOKEN HAR TRYCKTS MED BIDRAG FRÅN LÄNSSTYRELSEN I HALLANDS LÄN.

TRYCKT AV ELANDERS FÄLTH & HÄSSLER, MÖLNLYCKE 2011.

LAYOUT OCH OMSLAG: ANDERS ANDERSSON.

KARTOR UR ALLMÄNT KARTMATERIAL © LANTMÄTERIET, ÄRENDE NR Ms2006/02316.

© 2011 KULTURMILJÖ HALLAND OCH RESPEKTIVE FÖRFATTARE.

FÖRFATTARNA ANSVARAR SJÄLVA FÖR ARTIKLARNAS INNEHÅLL.

ISSN 1102-7290

ISBN 91-85720-48-8

INNEHÅLL

<i>Erik Rosengren</i> Grattis, Lennart!	I
<i>Tore Artelius</i> Mannen med guldörhänget	5
<i>Lena Bjugger</i> Lennart som historisk arkeolog	19
<i>Lennart Carlie</i> ”Jag kommer ihåg Sund i Säffle 1959.” En värmländsk järnålderslokal med genklang i halländsk fältarkeologi.	23
<i>Alf Ericsson</i> Kvarnsvin	33
<i>Joakim Goldbahn</i> Halländska hundöron	39
<i>Monica Bülow Björk</i> Ett brev	53
<i>Leif Häggström</i> Människans djur i halländsk bronsålder	55
<i>Ola Kadefors</i> Svärdet i stenen	61
<i>Linn Mattsson</i> Stenkistor under hög i södra Halland	75
<i>Jörgen Streiffert</i> Mellanmesolitiska överlagrade boplatslämningar vid Varberg	83

Viktor Svedberg
Tankar om det historiska havsfisket i södra och mellersta Halland. 91

Stina Tegnbed
En betraktelse av Lennart Lundborgs serievärld. 99

Per Wranning
Ett svärd på vift eller Stormannen som bytte hemvist 107

Serier av Lennart Lundborg 113

Stina Tegnhed

En betraktelse av Lennart Lundborgs serievärld

I filmens värld framställs ibland antikvarien som en asocial, lite komisk kuf, med ett obskyrt specialintresse (t.ex. länsantikvarien i *Den ofrivillige golfaren*, *Indiana Jones far* och även kollegan *Mr Marcus*), eller representeras av äventyraren som mer eller mindre går bärsärkagång med de värdefulla artefakter eller lämningar som han/hon ska värna om (t.ex. *Indiana Jones*, *Kultjägarna* eller *Lara Croft*). Arkeologiska utgrävningar används som scenografi för dramatiska mord eller som i skräckklassikern *Exorcisten* från 1973, där filmen inleds av en arkeologisk utgrävning i norra Irak där ondskefulla krafter frigörs.

I Lennart Lundborgs serievärld är antikvarien en lite mer försynt hjälte, som räddar sysselsättningen, gamla värdefulla byggnader och kulturlandskapet från arga markägare, ondsinta exploatörer, byråkrati och hopplösa politiker. Allt utspelas i det halländska landskapet.

Bakgrund

Ursprunget till serietecknandet finner vi i Lundborgs barn- och ungdomsår i Linköping under 1940- och 50-talen. Lundborg skriver själv i förordet till ”Kulturhistoriska serier Halland” om hur han och andra elever ritade roliga gubbar till små nyhetstidningar som rapporterade om komiska och mindre komiska händelser inom klassen. Lundborg illustrerade även vid denna tid en hel del artiklar skrivna av hans syster Gun åt tidningen *Östgöten*. I skriften ”Grävsvinet” Uppsala universitetsarkeologers skrift publicerades Lundborgs serier åren 1958-1960. Under

hela sitt yrkesverksamma liv hade han tecknandet som hobby. Han ritade ibland böcker åt sönerna Martin och Harald och petade in teckningar i utställningar och kataloger på museet i Halmstad. Från 1980 började han rita serier mer regelbundet och en del av dem publicerades i tidskriften ”I Halland” utgiven av Hallands bildningsförbund (Kågström 2002 s.32). Till Lundborgs 70-års dag år 2001 lät Länsstyrelsen i Halland och Hallands läns museer sammanställa och trycka en del av hans serier i samlingen ”Kulturmiljövård med serietecknarens perspektiv”. År 2002 inbjöds han att ställa ut på ”Antikvariat & Galleri Kungsgatan” i Halmstad. Till utställningen trycktes en tidning ”Kulturhistoriska serier Halland” med ett urval av serierna.

I förordet till ovan nämnda skrift skriver Lundborg att tanken bakom serierna var att försöka göra den lokala kulturhistorien lite roligare och inspirera läsaren till vidare studier om fornminnen, byggnader, historia och folkminnen. Jag kan tänka mig att serierna även fick fungera som ventil för Lundborg i den ibland torra och byråkratiska världen som kulturmiljövården stundtals utgör. Han har verkat länge i Halland, som tjänsteman mellan åren 1960-1996 och intresset och engagemanget för Hallands kulturhistoria har inte minskat med pensioneringen 1996 utan bara fortsatt i annan form. Under alla dessa år har säkerligen en stor mängd berättelser kommit honom till livs. Berättelser och händelser som kanske inte alltid har kunnat återges i sakliga arkeologiska rapporter och museets/länsstyrelsens årsberättelser. Men i serievärlden har dessa funnit ett forum. Att Lennart Lundborg har en sådan skatt att plocka ifrån tror jag kan tillskrivas hans försynta, öppensinniga och genuint intresserade sätt. En som är en god lyssnare får höra mycket. Att Lundborg har den underbara förmågan att fånga situationens dråplighet och återge den på papper i ritad form kan vi bara vara tacksamma för.

Lennarts värld

Det är en mängd olika teman som avhandlas i serierna. För att nämna några: Kungen besöker Lugnarohögen; Stenåldersliv i Halland; olika berättelser av August Bondesson; Norre Ports historia; Örelidgravfältet; utgrävningen av klostret vid lilla torg i Halmstad; scener ur Christian IVs liv. I stora drag beskriver de antikvariens arbete, diverse kungabesök och olika tilldragelser i Halland. Gemen-

samt för de olika ämnena är att Lundborg skildrar dem med en osviklig känsla för situationskomik. Tempot är högt, den antikvariska tonen blandas med jazz.

Ibland kan man som arkeolog misströsta och bli ganska förtvivlad när man lagt ner sin själ och visat och berättat om en mycket intressant grävning med fantastiska boplatsslämningar och gravar och man efteråt får frågan ”ja men hittar ni inget av värde?”. Ett tema som återkommer i flera av Lundborgs serier är att allmänheten (landsbygdsbefolkningen och kungen) tror att resta stenar från järnålder är minnesstenar över slagen mellan danskar och svenskar.

Finns det då en raljerande ton i Lundborgs serier över den obildade allmänheten? Mitt svar är nej. Serierna är gjorda med så mycket humor och värme att en överlägsen ton omöjligt kan infinna sig. Sen att antikvarien i serieform får lite upprättelse, då många har en åsikt om vad en antikvarie gör och inte gör, men kanske inte har en vidare insikt i hur vi arbetar, spelar också in. Serierna får även fungera som scen för diverse kängor som delas ut åt otyg som byråkrati, mobiltelefoner, politiker och internetbaserade sökforum, för vad går egentligen upp mot Nordisk Familjebok andra upplagan från 1909?

Lennart Lundborg upprättade och ritade ett persongalleri över några av de figurer som förekommer i serierna. Som berättartekniskt grepp använder sig Lundborg ibland av katten och buspojken som ciceron och sammanhållande länk i serierna. Ganska ofta får de sista ordet och spelar även rollen som förklarare i serien. Här påminner Lundborgs serier något om sk metaserier där figurerna i serierna är medvetna om att de är i en serie, som t.ex. Jerry Dumas ”Sams strip” från tidigt 1960-tal.

I Lundborgs serier har kvinnoporträtten en ganska perifer roll. Ibland dyker de upp som skollärlarinna, ”snäll (och ordlös) tös” eller någons mor. Museichefskapet och läns/landsantikvariebranchen har stor representation av män genom åren och till viss mån fortfarande. Kanske är det för Lundborg som Jan Löf (illustratör och barnboksförfattare av t.ex. Skrot-Nisse, Felix, Pelle och Frasse) konstaterade, vid frågan om varför det finns så få kvinnor och flickor i hans böcker, att han är mycket bättre på att rita gubbar och att han då vågar vara elakare, samt att han är urusel att rita tjejkädrar (Hemmel 2011 s.12). Kanske symptomatiskt och lite roligt är att den besvärliga Justitieombudsmannen som dyker upp i serien ”Fru JO:s besök på länsstyrelsen den 23-25 mars 1993” är en kvinna (även den allra första kvinnliga JO:n Stina Wahlström).

Lundborgs stil

Jag skulle vilja påstå att Lennart Lundborg har en ytterst säregen stil i sitt tecknande av serier. I en expressionistisk, naivistisk stil tecknas hans berättelse, med stor omsorg om detaljerna. Som den flitige dagstidningsläsare Lundborg är har serierna därifrån säkerligen varit en källa för inspiration till en del av figurernas utseendeframställning. Vissa tecknardetaljer har han lånat eller inspirerats av från tecknare som Storm-Pedersen, Poul Stroyer, Torwald Gahlin (som t.ex. Klot-Johan där gangsternas utseende kanske till viss del inspirerat buspojken utseende), OA och Torsten Bjarre (t.ex. uttrycken av förtvivlan och utrop) m fl. Vissa drag lånas också från amerikanska actionhjältoserier t.ex. i "Skattgrävorna i Övraby". Kanske har Bertil Almquist berättelser om stenåldersfamiljen Hedenhös inspirerat till att våga tolka forntiden på ett fritt och skämtsamt sätt.

Flera av figurerna i Lundborgs serier är hämtade ur verkliga livet och avporträtterats förvånansvärt porträttnligt (f. d. museiintendenten fil. Dr. Erik Salvén, riksantikvarie Hans Hildebrand, kung Gustaf VI Adolf m fl.). Liksom en tidig

föregångare till seriestrippen – Bayeuxtapeten från 1000-talets slut, tecknas figurerna i Lundborgs serier oftast antingen i profil eller rakt framifrån. Ett undantag utgörs av Lundborgs egna självporträtt som ”den unge tecknaren” där han framställer sig själv i trekvartsprofil.

Lennarts serier får mig att tänka på de i min barndom högt älskade böckerna av Ole Lund Kirkegaard (barnboksförfattare och illustratör av bl.a. Gummitarzan och Gusten godslukare). Mest från dessa böcker minns jag de helt fantastiska teckningar av figurerna som befolkade sagorna. Så härligt fulsnygga, absurda och levande att de utgjorde en välkommen kontrast till många andra barnböckers tillrättalagda karaktärer i det tidiga 80-talet. Jag undrar om Lundborg även kan ha inspirerats av Lund Kirkegaard? Vissa saker finns gemensamma, såsom den ofta förekommande cykeln, ansiktsdragen och linjeteckningen.

Ibland, som t.ex. i serien om Norre Ports historia blandas olika tekniker, nästan som ett ritat collage. Något som även bidrar till collageintrycket är bland-

SÄGNET OM HAGBARD & SIGNE.

HÖR DU AMANUENSEN! JAG KAN INTE HITTA NÅGOT PÅ INTERNET OM HAGBARD OCH SIGNE!

Museum
SLÅ PÅ NORDISK FAMILJEBOK ANDRA UPPLAGAN FRÅN 1909(?) PÅ BOKSTAVEN H.

DEN FREJDADE SJÖKONUNGEN, HAGBARD FÖRÄLSKAR SIG I KUNG SIGARDS DOTTER, SIGNE MEN KAN PÅ GRUND AV FIENDSKAP MELLAN HONOM OCH HENNES BRÖDER EJ ANHÄLLA OM HENNES HAND

HAGBARD KLÄR UT SIG TILL KVINNA OCH TAR SIG IN I SIGNES JUNGFRUBUR DÄR HAN FICK HENNES LÖFTE ATT HON EJ SKULLE ÖVERLEVA HONOM OM HAN BLEVE UPPTÄCKT OCH DÖDS-DÖMND.

EN FALSK KAMMARTÄRNA ANGAV EMELLERTID FÖRHÅLLANDET FÖR SIGNES FAR. HAGBARD DÖMNDDES ATT HÄNGAS!!!

NÄR DOMEN SKULLE FULLBORDAS VILLE HAGBARD ÖVERTYGA SIG OM SIGNES TROHET OCH BAD BÖDELN ATT HÄNGA UPP HAGBARDS KAPPA I GALGEN. DÅ SIGNE SÅG DETTA FRÅN SIN JUNGFRUBUR TRODDE HON ATT HAGBARD VAR DÖD.

GLAD ÖVER SIGNES TROHET PÅSKYNDADE SEDAN HAGBARD SIN DÖD

SÄGNET OM HAGBARD OCH SIGNE HAR LOKALISERATS TILL FLERA PLATSER I NORDEN, BLA TILL ASIGE I HALLAND DÄR DET STÅR FYRA MÄKTIGA RESTA STENAR: HAGBARDS GALGE.

ningen av olika typsnitt, som egen textning, skrivmaskin och då med både versaler och gemener. I en serie har ett porträtt på en verklig person (som förekommer i serien) kopierats och klippts in i serierutan. Detta sätt är mycket roligt och originellt. Jag känner inte till någon annan serietecknare som blandar olika tekniker i en och samma seriestripp.

En stilistisk utveckling sker under åren. Ser man till de tidiga serierna som publicerades i Grävsvinet i slutet av 1950-talet är figurerna tämligen skissartade. Men den stora berättarglädjen och humorn, burlesk och hjärtlig finns där. Här lyckas även Lundborg med konststycket att driva med situationen och vara högstämd på en och samma gång. Efter årens lopp tycks mer omsorg läggas på teckningen. Serierna spelar även en annan viktig roll och det är som bärare av en mängd historiska, arkeologiska, konsthistoriska och lokalhistoriska referenser i bilderna. De återger och tar en med tillbaka till idag svunna ställen som t.ex. den legendariska Restaurang Halmkärven i Halmstad. Tydligt märker man även Lundborgs stora intresse för arkitektur. Med stor detaljrikedom skildras byggnader, om det så är Empire Statebuildning, Bollaltebygget i Knäred, museet i Halmstad, en kyrka eller ett torp.

Min favorit bland Lundborgs serier är den om Hagbard och Signe. I denna serie, ritad i bästa Monthy Python-stil får vi följa med från amanuensens tjänsterum på museet till Asige socken i Halland, där den tragiska sagnen om den frejdade sjökonungen Hagbard och den trofasta Signe utspelar sig.

Inte bara serier

Lennarts illustrationer dyker upp lite varstans. I Roland Andreassons bok ”Begripar du va ja sir?” om dialekter i Knäred, illustreras texten av Lundborg. Där är det de berättelser som omnämns i boken som gestaltas. Ett tag arbetade undertecknad på Läns museet Halmstad. Det var lika roligt och spännande att varje dag efter en vernissage eller programdag/kväll titta i gästboken som då pryddes av en teckning, ofta av katten som gav en kommentar. Figurerna som befolkade Lennart Lundborgs serier får ibland fötter och dyker upp på andra ställen och sammanhang. Bl.a. dök den i serierna medverkande bonden (”Allan Pettersson, markägare 1962”) upp på en lapp med en beställning av böcker, lämnad till avdelningens formgivare.

Avslutning

Jag fick en pratstund med den idag verksamme serietecknaren Ulf Hansson, skapare av *Andrake* som förekommer i *Hallandspostens* och *Hallands Nyheter*s lördagsbilaga *Halland* och illustratör i *HP*. Det visade sig att Ulf var mycket välinsatt i Lennart Lundborgs serier. När jag frågar Ulf Hansson om Lundborgs serietecknade även inspirerat honom utbrister han:

”Ja! Just sättet att ge sig hän och berätta sin historia utan att begränsa sig av rädsla för att bilden inte är tillräckligt bra. Berättarglädjen har jag inspirerats av och modet. Lennart och Martin Kellerman (skapare av *Rocky*) är mina två stora förebilder.”

I förordet till *Kulturhistoriska serier Halland* skriver Lundborg att han tidigt fick rådet att inte bli konstnär. Ett råd han var tacksam för. Detta kan vi också skatta oss lyckliga över, att hans inriktning blev att utbilda sig till arkeolog och att Halland kom att bli hans arbetsfält.

Denna ödmjuka inställning till sitt skapande delar Lundborg med en annan serietecknare, Ulf Lundkvist (skaparen av *Assar* etc.), även han östgöte och en fantastisk skildrare av landsbygden och det kanske glömda Sverige. Han vill inte heller kalla sig konstnär utan tecknare (Engdahl 2007).

Jag skulle vilja säga att du är en konstnär Lennart. Du låter en excentrisk (i ordets allra bästa bemärkelse) sida komma fram i dina serier. Fortsätt att teckna serier! Det är en stor glädje att läsa och uppleva dem.

Litteraturförteckning:

- Andréasson R, 2008. *Begripar du va ja sir? Attan stekken på Knäredsmaul*.
- Engdahl, B-M, 2007, 3 mars Ulf Lundkvist: ”Det bara blir”. *Folkbladet*. Tillgänglig på internet: <http://www.folkbladet.se> [Hämtad 11.03.30].
- Hemmel M, 2011, 20 mars Reportage bilderböcker. Jan Löf: ”Med datorn har jag gått in i helt ny värld, *DN Söndag*. Stockholm.
- Kågström P, 2002, 19 oktober. Mera lustfyllt i tecknad form - Lennart Lundborg ställer ut serier om halländsk kulturhistoria, *Hallandsposten*, s.32. Halmstad.
- Kulturmiljövård med serietecknarens perspektiv*. 2001 En hyllning till Lennart Lundborg på 70 års dagen, Länsstyrelsen Halland, Halmstad.
- Lundborg L, 2002. *Kulturhistoriska serier Halland*, Halmstad.